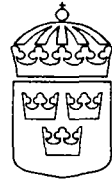

Socialutskottets betänkande

1991/92:SoU5y

Verksamhet och anslag inom totalförsvaret
1992/93 såvitt avser funktionen Hälso- och
sjukvård m.m.

1991/92
SoU5y

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över dels proposition 1991/92:102 om totalförsvarets utveckling t.o.m. budgetåret 1996/97 samt anslag för budgetåret 1992/93 såvitt avser kap. 1 avsnitt 6.3 samt kap. 5 avsnitt 1 och 3, dels Förs. 1991/92:14 Riksdagens revisorers förslag angående militära och civila helikoptrar för sjuktransporter jämte motionerna 1991/92:Fö1, Fö3, Fö201 och Fö202.

Socialutskottet

Allmän inriktning av beredskapsförberedelserna inom funktionen Hälso- och sjukvård

Genom 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95, bil. 4, FöU 11, rskr. 310) lades inriktningen fast för den civila hälso- och sjukvården. I proposition 1991/92:102 redovisas mål och riktlinjer. Hälso- och sjukvården i krig bör ses som en sammanhängande totalförsvarsfunktion bestående av civila och militära delar. En helhetssyn bör prägla verksamheten. I propositionen läggs också vissa synpunkter på frågorna om beredskapslagring och principer för hälso- och sjukvården i krig. Prioriterade områden är i första hand att förbättra försörjningsberedskapen vad avser läkemedel inkl. infusionsvätskor och sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär.

I propositionen lämnas verksamhets- och budgetförslag för de anslag inom totalförsvaret som i 1992 års budgetproposition tagits upp med preliminära belopp.

Försvarets sjukvårdsstyrelse och socialstyrelsen har utarbetat principer för behandling av krigsskadade och övriga sjuka och skadade under kriser och i krig. Behandlingsprinciperna ligger till grund för utbildning och övning. Underlaget ger också normer för förbrukning av läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Beträffande vårdprinciper för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården i krig bedriver socialstyrelsen ett angeläget arbete. De resultat som hittills föreligger tyder på att betydande reduktion kan ske av vårdin-

satser och resursförbrukning utan att behandlingsresultaten påtagligt försämrats. I propositionen framhålls att det är angeläget att socialstyrelsens arbete med vårdprinciper för kris och krig snarast slutförs så att rekommendationer om förändrade vårdprinciper kan sammanvägas med organisatoriska anvisningar rörande såväl region- och länssjukvården som primärvården. Vårdprinciperna kan utgöra underlag för hur den medicinska verksamheten skall genomföras, men också ge möjligheter till att begränsa resursförbrukningen, bl.a. vad avser läkemedel och sjukvårdsmateriel. Det är vidare viktigt att vårdprinciperna förankras bland sjukvårdspersonal och tillämpas vid beredskapsutbildning och övning. Det senare bör också kunna höja sjukvårdsberedskapen inför framtida katastrofsituationer.

Äldreformen, som riksdagen beslutade om våren 1991 (prop. 1990/91:14, SoU9, rskr. 97), innebär att kommunerna fr.o.m. den 1 januari 1992 åläggs ett samlat ansvar för långvarig service och vård till äldre och handikappade. I propositionen påpekas att reformen medför att kommunernas medverkan inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. ökar, bl.a. vad avser planläggning beträffande hälso- och sjukvårdspersonal.

Riksdagen föreslås godkänna vad som sålunda anförts i propositionen om inriktningen av funktionerna inom Hälso- och sjukvård m.m.

Socialutskottets bedömning

Den svenska sjukvården har hög kvalitet och betydande resurser till sitt förfogande. Vid ett krig kommer den dock att utsättas för stora påfrestningar. Utskottet delar uppfattningen i propositionen att det är angeläget att socialstyrelsens arbete med att utarbeta vårdprinciper för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården i kris och krig snarast slutförs så att rekommendationer om vårdprinciper kan sammanvägas med organisatoriska anvisningar rörande såväl region- och länssjukvården som primärvården. Det är vidare viktigt att vårdprinciperna förankras bland personal och befolkning. Utskottet konstaterar att kommunernas medverkan måste öka med det samlade ansvar kommunerna fått för långvarig service och vård till äldre och handikappade. Utskottet har sammanfattningsvis inte någon erinran mot den inriktning av funktionen Hälso- och sjukvård m.m. som föreslås i propositionen.

Helikoptrar för sjuktransporter

Propositionen

Frågan om helikoptrar för sjuktransporter behandlades i 1987 års försvarsbeslut. Enligt beslutet borde sjuktransportkapaciteten med helikoptrar öka för att behoven i krig skulle kunna tillgodoses. Detta borde ske på ett sådant sätt att även fredsmässiga behov kunde tillgodoses samt organiseras i landstingskommunal och statlig regi samordnat med försvarsmakten, rikspolisstyrelsen och privata helikopterföretag m.fl. Statliga medel borde avsättas för att förbättra sjuktransportkapaciteten med helikoptrar under förutsättning att sjukvårdshuvudmännen

var beredda att medverka i motsvarande omfattning. Ansvaret för civila akuta luftburna sjuktransporter skulle samtidigt föras över från rikspolisstyrelsen till sjukvårdshuvudmännen.

Genom riksdagens beslut år 1990 (prop. 1989/90:100, bil. 7, SoU17, rskr. 172) fastställdes en statlig ram om 75 milj.kr. i medelprisläge 1988/89 för ändamålet. Av dessa medel anvisades 50 milj.kr. under femte huvudtitelns reservationsanslag E 18 Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvården i krig. Resterande medel skulle täckas med reserverade medel under ifrågavarande anslag.

I propositionen 1991/92:102 redovisas ett flertal försök som gjorts att genomföra de intentioner som lades fast i försvarsbeslutet. År 1987 tillsatte chefen för socialdepartementet en arbetsgrupp för att klargöra förutsättningarna för att förverkliga intentionerna i försvarsbeslutet vad avser sjuktransporter med helikopter. Arbetsgruppen redovisade sina synpunkter i rapporten (Ds 1988:9) Helikoptrar för sjuktransporter. Rapporten visade på ett varierande intresse från sjukvårdshuvudmännen att delta i frågans lösning.

Genom beslut i december 1989 inrättade regeringen den s.k. helikopterdelegationen. Delegationen anmälde i en skrivelse till regeringen i juli 1991 att ett mindre antal av sjukvårdshuvudmännen var intresserade av att medverka i helikopterverksamheten men också att delegationen dittills inte hade kunnat sluta avtal med någon sjukvårdshuvudman.

Den 12 september 1991 beslutade regeringen att helikopterdelegationens arbete var avslutat. Samtidigt beslutade regeringen att inrätta en arbetsgrupp med uppgift att gå igenom förutsättningarna för att genomföra intentionerna i 1987 års försvarsbeslut vad avser luftburna akuta sjuktransporter.

Den 1 januari 1992 överfördes ansvaret för sjuktransporter från försäkringskassan till sjukvårdshuvudmännen. Samtidigt överfördes ansvaret för luftburna akuta sjuktransporter från rikspolisstyrelsen till sjukvårdshuvudmännen genom en ändring i hälso- och sjukvårdslagen. I enlighet med riksdagens beslut om ändrat huvudmannaskap för sjukresor (prop. 1990/91:135, SfU15, rskr. 264) överfördes den 1 januari 1992 de medel för driftkostnader som tidigare anvisats till rikspolisstyrelsen till sjukvårdshuvudmännen.

Enligt propositionen bör grunderna för 1987 års försvarsbeslut avseende sjuktransporter i krig med helikopter fortfarande gälla. Sjukvårdshuvudmännen anser sig dock sakna ekonomiska förutsättningar för att medverka till anskaffning av helikoptrar för sjuktransporter på det sätt som förutsattes i 1987 års försvarsbeslut. Enligt propositionen kan de avdelade resurserna nu användas mest effektivt om de disponeras av chefen för armén. I enlighet med försvarsbeslutets fördelningsprinciper bör chefen för armén ur sin ram avsätta lika stora resurser som de regeringen anvisar. I prisläget februari 1991 uppgår beloppet till 87 milj.kr. Genom att chefen för armén tillskjuter ett lika stort belopp bör fem till sex nya helikoptrar för sjuktransporter kunna anskaffas. Sjukvårdshuvudmännen bör, enligt propositionen, ges möjlighet att

teckna avtal med militär chef om användandet av helikoptrar i fred. Samma möjlighet bör finnas för annan viktig verksamhet, t.ex. polisens. Härutöver bör chefen för armén pröva möjligheten att ytterligare öka helikopterkapaciteten genom gemensamma finansiella lösningar med sjukvårdshuvudmännen.

Mot denna bakgrund bör, enligt föredragande statsrådet, chefen för armén, efter att ha inhämtat sjukvårdshuvudmännens uppfattning om helikopterval och fredsbasering, svara för anskaffning av helikoptrar på ett sätt som också möjliggör en effektiv fredsanvändning. Det är i detta sammanhang viktigt att prissättningen kan klargöras från konkurrenssynpunkt.

Riksdagens revisorers skrivelse

Riksdagens revisorer konstaterar i sitt förslag 1991/92:14 angående militära och civila helikoptrar för sjuktransporter att frågan om helikoptrar för sjuktransporter har fastnat i förhandlingar om kostnadsfördelningen mellan staten och landstingen utan att några beslut kunnat fattas. Detta illustrerar, enligt revisorerna, de principiella svårigheterna att samordna och samfinansiera statlig och kommunal verksamhet. Revisorerna konstaterar att statens operativa ansvar upphör när ansvaret för sjuktransporter med helikopter i fred den 1 januari 1992 överförs till sjukvårdshuvudmännen. Revisorerna föreslår, med hänsyn till att det visat sig omöjligt att med statliga medel stimulera kommunala eller andra ökningar av helikopterkapaciteten, att de statliga medel som avsatts för ändamålet snarast utnyttjas för anskaffning av helikoptrar för sjuktransporter. Anskaffningen bör göras av försvaret eller polisen.

Motioner

Inga motioner har väckts med anledning av förslagen i propositionen 1991/92:102 vad avser funktionen Hälso- och sjukvård m.m.

I *motion 1991/92:Fö3 av Ulrica Messing och Åke Selberg (s)* med anledning av revisorernas rapport yrkas att riksdagen i samband med behandlingen av revisorernas förslag som sin mening ger regeringen till känna att anskaffningen av helikoptrar bör göras av försvaret. Motionärerna anför att det statliga ansvaret bör koncentreras och att det är naturligt att ansvaret ges åt försvaret som redan i dag har 25 helikoptrar och en regionalt väl utbyggd organisation som på ett bra sätt bör kunna tjäna syftet att få till stånd ett väl fungerande system med helikoptrar för sjuktransporter.

I två motioner framförs synpunkter på dygnet-runt-beredskap med räddningshelikoptrar. I *motion 1991/92:Fö1 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)* som väckts med anledning av proposition 1991/92:70 Vissa ändringar i räddningstjänstlagen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av åtgärder för en dygnet-runt-beredskap med räddningshelikoptrar på flygflottilljerna i Söderhamn och Luleå. Motionärerna anför att det finns en

dygnet-runt-beredskap på de tunga helikoptrarna som är stationerade i Stockholm, Visby, Ronneby och Göteborg, medan beredskapen i Söderhamn och Luleå är begränsad till kontorstid och flygövningstid. I *motion 1991/92:Fö202 av Carl-Olov Persson och Åke Carnerö (kds)* från allmänna motionstiden 1992 yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om helikopterberedskap dygnet runt genom sambruk. Motionärerna anför att det vore önskvärt med dygnet-runt-beredskap speciellt för de tunga räddningshelikoptrar som i dag finns på sex platser i landet och att överenskommelser skulle kunna träffas med lämpliga sjukhus så att läkare vid behov kunde medfölja. Normalt är det inte försvarets sak att upprätthålla civil akutsjukvård, men samhället har allt att vinna på en samverkan och samordning.

Under allmänna motionstiden väcktes också *motion 1991/92:Fö201 av Elving Andersson och Rune Thorén (c)* vari yrkas att försvaret, rikspolisstyrelsen och kustbevakningen, där så är möjligt, tilldelas uppgiften att genomföra sjöräddning, akuta och sekundära sjuktransporter, miljöövervakning samt kommunal luftburen räddningstjänst (*yrkande 1*), att kostnadstäckning (självkostnadspris) för helikopter- och flygplansinsatser i sjöräddning, akuta och sekundära sjuktransporter, miljöövervakning samt viss kommunal luftburen räddningstjänst skall ske från beställaren (*yrkande 2*). Vidare yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående inköp av helikoptrar för att tillmötesgå 1987 års försvarsbeslut (*yrkande 3*). Motionärerna anser det rimligt att helikoptrar, anpassade för akuta sjuktransporter, tillförs rikspolisstyrelsen för att öka flygsäkerheten i de för polisen aktuella uppdragsprofilerna och att de helikoptrar som köps placeras i och betjänar befolkningstäta områden med angränsande befolkad skärgård, t.ex. Stockholm, Göteborg och Boden. Slutligen yrkas att det bildas en samordningsgrupp för den offentliga sektorns flygverksamhet (*yrkande 4*). Enligt motionärerna skulle samordningsgruppen tillsättas av regeringen med uppgift att på en övergripande nivå fördela de ekonomiska resurserna för luftburen räddningstjänst.

Socialutskottets bedömning

Utskottet konstaterade vid föregående års behandling av verksamhet och anslag inom totalförsvaret för budgetåret 1991/92 (1991/92:SoU9y) att frågan om hur ansvaret för sjuktransporter med helikoptrar i såväl fred som krig skulle kunna tillgodoses hade diskuterats under lång tid. Svårigheterna att lösa ansvars- och finansieringsfrågorna hade dithills förhindrat att en effektiv organisation skapats för sådana transporter. Utskottet anser det angeläget att frågan nu får en snar lösning. Utskottet har ingen erinran mot propositionens förslag att chefen för armén får disponera tidigare avdelade resurser och ur sin ram avsätta lika stora resurser som de regeringen anvisar för inköp av helikoptrar. Sjukvårdshuvudmännen bör som anförts i propositionen ges möjlighet att teckna avtal med militär chef om användandet av helikoptrar i fred. Utskottet konstaterar vidare att förslaget stämmer väl överens med riksdagens revisorers förslag. Förslaget bör därför enligt utskottet

inte föranleda något särskilt uttalande av riksdagen. Utskottet föreslår vidare att motionerna 1991/92:Fö1, 1991/92:Fö3, 1991/92:Fö201 och 1991/92:Fö202 avstyrks.

Anslagen för beredskapslagring

När det gäller finansiering av beredskapsförberedelserna inom funktionen Hälso- och sjukvård m.m. anförs i proposition 1991/92:102 att de allmänna principerna enligt 1987 års försvarsbeslut bör ligga fast. Ansvaret för finansieringen av överlagringen av förnödenheter hos sjukvårdshuvudmännen för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården bör dock delas mellan staten och huvudmannen. Staten föreslås svara för de kapitalkostnader som en utökning av lagren medför, medan sjukvårdshuvudmännen föreslås ha kostnadsansvaret för drift inkl. lokaler och administration. Staten bör sålunda enligt förslaget ge riktade bidrag till sjukvårdshuvudmännen motsvarande kapitalkostnaderna för investeringen i utökade lagervolymer, medan sjukvårdshuvudmännen skall svara för drift och administration.

I propositionen redovisas att regeringen i samband med att ställning tas till kommunalekonomiska kommitténs förslag (SOU 1991:98) avser att pröva frågan om ett särskilt statsbidrag under en övergångsperiod för drift- och administrationskostnader som redovisades i föregående års försvarsproposition.

Kostnaderna för att skapa en rimlig försörjningsuthållighet för den kvarvarande fredsmässiga sjukvården under kriser och krig kan, enligt propositionen, begränsas. Kapitalkostnaderna för överlagringsåtgärder för läkemedel och förbrukningsmateriel har i propositionen beräknats till ca 10 milj.kr. årligen för varje månads uthållighet fördelade med ca hälften på vardera läkemedel och förbrukningsmateriel. Kostnader för lagring av importerade insatsvaror tillkommer.

I propositionen föreslås att regeringen bemyndigas att medge att åtgärder för sjukvårdens säkerhet och ABC-skydd får vidtas inom en kostnadsram på 15 000 000 kr. samt att regeringen bemyndigas att medge att åtgärder för sjukvårdens samband får vidtas inom en kostnadsram på 10 000 000 kr.

Anslagen E 15 och E 16 under femte huvudtiteln ingår i planeringsramen för totalförsvarets civila del. I proposition 1991/92:100 bil. 6 är anslagen i avvaktan på försvarspropositionen upptagna med ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat belopp.

I proposition 1991/92:102 föreslås att riksdagen för budgetåret 1992/93 anvisar ett reservationsanslag på 96 786 000 kr. under anslaget E 15 Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig och under anslaget E 16 Driftkostnader för beredskapslagring m.m. ett förslagsanslag på 71 818 000 kr.

Socialutskottets bedömning

Utskottet har inget att erinra mot propositionens förslag till medelsanvisning till Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig och till Driftkostnader för beredskapslagring m.m.

Utskottet har heller inget att erinra mot de föreslagna bemyndigandena för regeringen och inte heller mot vad som i propositionen anförts om överväganden om ett särskilt statsbidrag under en övergångsperiod för drift- och administrationskostnader för överlagring.

Stockholm den 7 april 1992

På socialutskottets vägnar

Bo Holmberg

Närvarande: Bo Holmberg (s), Sten Svensson (m), Anita Persson (s), Ulla Orring (fp), Rinaldo Karlsson (s), Jan Andersson (s), Johan Brohult (nyd), Maj-Inger Klingvall (s), Leif Carlson (m), Hans Karlsson (s), My Persson (m), Martin Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Maud Ekendahl (m) och Chatrine Pålsson (kds).

